

körleveleiben nagyrészt még évekkal előtt körvonalozta, atyáilag sürgetve végrehajtásukat. S mivel most már e fontos tárgyra vonatkozó intézkedéseket az egyház legfőbb tanítói tekintélye is jóváhagyja és szentesíti, — kötelező erejű megkötésereződik, úgy hogy egyetlen papnak sem lehet kitérni többé fogantatásuk elől.

Az enciklikának végrehajtásra váró, pápailag előírt rendelkezései a következők:

1. A plebánosok és általában mindazok, kikre lelkek gondozása bízott, minden vasár- és ünnepnapon, kivétel nélkül, egy teljes órán át tanítsák a katekizmusból a fiú- és leány-gyermekeket. (Püspök urunk körlevele szerint egyházmegyénkben ezen intézkedés az ismétlődő iskolákra vonatkozik.)

2. Ugyanők az év meghatározott szakában több napon át folytatott oktatással készítsék elő a fiú- és leány-gyermekeket a bűnbánat és bérmlás szentségének méltó felvételeire.

3. A nagyböjten minden hétköznapon, s ha szükség, más napokon is a husvéti ünnepek után, a legnagyobb gondal igyekezzenek a serdülő ifjakat és hajadonokat úgy oktatni, hogy szentül vegyék először magukhoz az oltár szentségét.

4. Minden egyes plebánián kánonszerűleg alapítsanak egy egyesületet, melynek neve közönségesen — keresztény hittanítási kongregáció. Abban a plebánosoknak, főleg ahol kevés a papok száma, a katekizálás tartására világi kisegítők lesznek, a kik úgy Isten dicsőségének emelésére, mint a római pápáktól igen bőségesen engedé-

lyezett szent búcsuk elnyerésére fogják magukat e földadatnak szentelni.

5. A nagyobb városokban, főleg ahol egyetemek, liceumok, gimnáziumok vannak, alapítsanak vallás-iskolákat, hogy a hit és keresztény élet erényeire tanítsák az ifjúságot, mely a nyilvános intézetekben vallást egyáltalán nem tanul.

6. Az összes plebánosok és a többi lelképásztorok a szokásos evangéliumi homília kivételével, melyet ünnepnapokon valamennyi plebánián mise közben kell tartani, abban az órában, melyet tekintettel a nép részvételére legalkalmasabbnak találunk, a gyermekek katekizálására szánt órák kivételével, könnyű nyelvezettel, könnyen érthető katekizációkat tartanak a felnőtt híveknek is. (Püspök úr körlevele szerint Erdélyben erre legalkalmasabb a délutáni idő.) Mindenben a trienti katekizmushoz tartják magukat olyanformán, hogy négy vagy öt esztendő alatt a hitvallásról, a szentségekről, a parancsokról és az imádságról szóló teljes anyagot átvegyék.

Ő szentsége egyszerű körlevelében Mózes ezen meghatározó szavaival szólítja föl munkára a püspöki kart: „Aki az Uré, álljon mellém!” (Exod. XXXII. 26.) Ezen szavakat intezzük mi is egyházmegyénk minden munkabíró papjához, hitlő, katolikus emberhez, hogy dolgozzék minden egyes emberfeletti erővel a pápai enciklika szellemében a keresztény életfelfogás megújításán mindaddig, míg a társadalmi élet égboltját derülni nem látjuk fejünk felett.

tozás által való fejlődés sem új ám. Már a miletoszi Anaximander tanította Kr. e. a 7. században. Egy újabkori tudós (Schubert G. H.) pedig egész komoly képpel hirdette, hogy az ember a tengeri delfinből származott. Őken pedig nem kevésbé komolysággal és tudományos elismertetéssel való számitással hirdeti, hogy az ember a tengerből származott.

Azt mondja, hogy ez a tanítás „oly igazság, melyet senkisémmel vonhat kétségbe, aki természetrajzzal és bölcsészettel valaha foglalkozott.“ És hogy ma már a tenger nem képes embereket létrehozni, egyedül a melegség hiánya okozza; a tenger ugyanis abban a mesés korszakban a vér melegségével bírt, azért volt akkor lehetséges az ember támadása a tengerben. Hát miért nem próbálta meg ez a tudós a tenger vizének bizonyos mennyiségét ilyen hőfok mellett tartani hosszabb időn át. Talán lettek volna emberek, vagy ha azok nem — egy esodabogár.

Az állatoktól való származást az újabb korban a francia Lamarck hirdette, Darwin aztán rendszerré fejlesztette.

E rendszernek sok követője akadt, akik aztán az ember őseül megtették a mogyorváképu gorillát, vagy a komikus képű simpánzt. Kedves guszta!

Egy tudós (Albin Kohn) az embernek egyes testtartását úgy magyarázza ki, hogy azok a bizonyos primitív emberek hegyek tövében laktak s aztán minduntalan a hegyek csúsa-

felé nézve lassankint megszokták az egyenes testtartást, melyet az utódok aztán örökölték.

De nincs terünk hozzá, hogy ezeket a molyra gerjesztő elmeleteket mind szerre vegyük, mert a tudományban a mesét nem szeretjük. Hagyjuk a mesét a gyermekszobák kedves mulatságának.

Mily nagyszerűen és fenségesen hangzik e mesékkel szemben Mózes elbeszélése:

„Teremté Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára.“

A majomtól való származás képtelenségét különben éppen az ősemberek koponyáinak, csontvázaiknak vizsgálata is bebizonyította. E vizsgálat szerint az ősemberek testalkatát tekintve tökéletes ember volt s a majomrokoniságnak nyoma sem mutatkozik rajta. Szellemileg sem voltak — a fosszilek tanúsága szerint — az ő emberek sokkal alantabb fokon, mint pl. némely most élő vadabb emberfajok.

Különböztetve az embert az állatvilággal, két leptonnyomon bebizonyítható igazságot lehet megállapítani. Az egyik az, hogy az ember csak tanulás által tud és tapasztalás által halad; az állat tanulás nélkül tud s rá nézve a helybenmaradás törvénye áll.

A másik igazság pedig az, hogy egyáltalán nincs tudomásunk arról, hogy valamely állat saját faji tevékenységében előbbrehaladott volna.

Vége ott van a tagolt beszéd, amely kizárólagos emberi tulajdonság.

Orosz hazugságok.

Az orosz belső politikai és társadalmi zül-
lottségnek és felfordulásnak alapokait, melyek a vallási ziláltságban gyökereznek, igen érdekesen ismerteti Szilvek Lajos dr. a Magyar Államban:

Oroszország a szemforgató képmutatás, a kolosszális hazugságok klasszikus hazája. Az európaivá tenni szándékolt roppant birodalom új fővárosát az apostol fejedelméről nevezték el, holt Szent Peter törvényes hagyatékán, a primátuson olyan álnok, durva sebet senki sem ütött, mint I. Péter orosz császár, aki felállította a szent szinódust, amiről tudvalevő dolog, hogy semmikép sem szent, semmikép sem szinódus az és legkevésbébb apostoli. Az egész anatóliai egyház orthodoxnak mondja magát, noha alig képzelhető valami inkább kézzel fogható dolog, mint a primátus Krisztus igaz egyházában, amelyet szinte érthetetlenül vastag tudatlansággal lehet csak megtámadni, ha csak gonosz makaesszét nem tételezünk fel. Megbízható helyről értesülök, hogy a theologiai főiskolában az orthodox tanárok a protestáns tudomány befolyása következtében — maguknak nincs tudományuk, a katolikusoktól pedig már ezer esztendője úgy félnek, mint az ördög a tömjénfüsttől — skeptikusok, racionálisták, az orthodox hallgatók pedig, a még a polgári jogában is agyonnyomorgatott pópakaszt gyermekei, akik már a szülői házból hozták magukkal a fogcsikorgató elégedetlenséget, nagy részben nihilisták. Potemkin falvai orosz különlegeseket képeznek és hogy lehetőleg port hintsenek a művelt világ szeméibe, ezt az intézményt fentartotta a minden oroszok hatalmas cárijának ravasz kormányja napjainkig. Ahol a szinódus főkörmányzója hagyományos hazudozásokban bravuroskodik, ahol a tiszteletr legméltóbb, legnagyobb erkölcsi hatalmat, a Szentszékét mindig hazug ígéretekkel szokták ámítani; ahol a katonai iskolákban sokáig úgy adták elő a franciák történetét, hogy Bonaparte Napoleon csak XVIII. Lajos tábornoka volt; ahol Benckendorff gr. receipéje szerint úgy kell írni a tör-

Az eddigi kutatások alapján tehát, a természettudomány, ha őszinte akar lenni, ha nem akarja a tények mezejét elhagyni, s ha nem akar a költés terére lépni, befogja vallani, hogy az ember eredetéről még mit sem tud s ha nem akarja ténynek mondani azt, ami nem az, ha tehát nem akarja az avatlatlanokat tévútra vezetni, lesz bátorsága Du Bois Reymond jelszavát az ember eredésére nézve is hangoztatni: „Ignoramus.“

A hívő szív pedig megnyugvást lel Mózesnek azon szavaiban: teremté Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára.

A könyv második részében azzal a kérdéssel foglalkozik a szerző, hogy vajjon az emberiség fajilag egy-e, vagy számtalan. A vizsgálódás a testre és a szellemre terjed ki. Az eredmény az, hogy a külső testi tulajdonságok (szin, magasság, erősség stb.) különfélesége ellenére is az általános hasonlóság törvénye uralkodik, mely az emberiséget testileg összetartozó egységes egészé teszi.

A szellemi műveltség tekintetében sorra vizsgálja a szerző a legkülönbözőbb természeti népeket. Arra az eredményre jut, hogy az emberi szellem mindenütt egy és ugyanaz, csak a körülmények szerint fokozati különbség fedezhető fel. Szóval a legtávolabbi népek, a külsőleg egymáshoz legkevésbé közel álló emberfajták is oly meglepő módon találkoznak, hogy a gondolkodási képességre nézve az emberi nemek egysége és hasonlósága kétségen kívül áll.

ténetet, hogy Oroszország multja esodolatos, jelené több mint nagyszerű, jövője pedig minden képeletet túlszárnyaló legyen: ott nem lehet esodálkozni, ha a most olvastam hivatalos statisztikai adatok szerint csak 3,2 millió szakadárja van az orthodox egyháznak Oroszországban.

Ezen orosz statisztikai kimutatás szerint ugyanis vallás tekintetében a következőleg oszlik meg az orosz birodalom lakossága: orthodox 87.123.604, mohamedán 13.906.972, róm. kath. 11.506.809, zsidó 5.063.156, protestáns 3.762.766, ó-hitű (= raszkul s egyéb szakadárak) 3.204.596, örmény gregorianus 1.179.266, más keresztények 8.135, nem keresztények 732.078.

Ha olvassa valaki a sz. színódus főgondnokának évi jelentéseit az orthodox vallás virágzásáról, a meggyőződés (!) révén keletkezett szakadatlan terjedéséről, azt találja, hogy legkevesebb száz esztendő óta az a szemszedett, példátlanul szemtelen, botránnyosan lelkiismeretlen hazugságok valóságok mintagyűjteménye. Különös gondot fordítottak mindig arra, hogy a szakadárság szakadárainak számát az orthodox egyház nagyobb dicsőségére felhaborító következetességgel szakadatlanul tetemesen leszállítsák, pedig ez a dolog úgy minőség, mint mennyiség tekintetében nagyon tanulságos és fölöttebb jellemző az orosz állapotok elbírálásának szempontjából.

Az orosz hivatalos egyház ugyanis át meg át van szaggatva a szekták által. Ezek közül az u. n. ó-hitűek (raszkól) nem öregebbek vagy kétszáz esztendőnél, míg egyéb szekták története nem ritkán visszanyúlik az orosz kereszténység keletkezésének idejébe.

Ez utóbbiak a rítus tekintetében alkalmazkodnak a hivatalos egyházhoz, a dogmák szempontjából azonban messze elternek annak hiszek egyétől, sőt részben magától a kereszténységtől is, amennyiben némelyek közülök a legvadabb manicheizmusra emlékeztetnek, sőt a sámánizmus vagy a diabolizmus teszik ki azoknak lényegét. Amazoknál gimnasztikus, részben komi-

kus gyakorlatok s askézis segítségével krisztusi és máriai (istenanyai) megtestesülések történnek s ezek a modern Krisztusok és Máriák náluk ninesenek korlátolt számokhoz kötvé. Minthogy pedig az istentisztelet alkalmával a hitközség nagyon hiányos toaletten, vagy a toalett teljes hiányában szokta az Urat magasztalni, a kísértések ellensúlyozása végett nagyon elterjedt manipuláció soraikban a kasztráció, amit azonban mások lenéznek, mert úgy tartják, hogy dicsőtelen az a győzelem, amelyiknek önesonkítás a gyáva bére. Ez az eunuchus-szekta nagy vonzó erőt gyakorol vénülő uzsorásokra, akik életveszéllyel vetik magukat alá az operációnak. Azért a nép szájában kasztrált (skopce) és községfaló (misojed) körülbelül egy jelentőségű. Ha nagyon szemet szúr egyes vidéken elterjedésük, az állam nagyobb szabású razzíát rendez ellenük s tömegesen szállítja őket Szibériába, ahol óriási méretekben úzik a gabnauszorát. Némely esztendőben szinte kizárólagosan az ő kezükben összpontosul az egész gabonakereskedés.

A keleti egyház rítusát a szakadár szektáknál nem ritkán találjuk ó-szláv és finn babonáságokkal kapcsolatosan, aminek folytán — Ikonikoff biztosít felőle, — ezeknél az orthodoxiát alig lehet megkülönböztetni a sámánizmustól. Frank Viktor tanubizonyága szerint az orosz parasztok egy részénél a fő- és előrdögök ismerete meglepő szabatosságát áruul el s igen gyakran eselekedeteinek indító oka nem az Isten, hanem az ördögbe vetett hitre viendő vissza. Sőt a hívő felsőbb társadalmi osztályok is e tekintetben meglepő képet tárnak a figyelmes szemlélő elé. Oroszországban a 16. és 14. században a keresztény hitet a babonák tömkelege annyira megmetyélte, hogy olt a visszatérő pogány istenek hajnalra látszott már-már beköszönteni. Sőt magának a fétisizmusnak és a dualizmusnak is felismerhetetlen nyomára akadhatni az orthodox oroszoknál. A varázslás és jövendőmondás a legműveltebb körökben is el van terjedve Oroszországban, a számok és a betűk misztikáját gyakran használják fel politikai események méltatására. S nem sok évvel

ezelőtt Szentpétervárott nyílt titkok képezett, hogy a szent színódus főgondnoka „Pobjedonoscev”, egy novemberi napra számította ki a világ végét s arra egész házinépevel be is rendezkedett. Emellett azonban — s ez a másik nézet — konstatálnunk kell, hogy a Dostojewski által bemutatott, atheista orosz paraszt ma már épenséggel sem tartozik a ritkaságok közé.

Mindeme szörnnyű eltévelyedések dacára a hivatalos orosz vallás, a színódus és a kormány csak a raszkolt és a katolicizmust földözi különösen, türi azonban a különféle titkos szektákat. A rítus, a látszat, a formalizmus ennek a hullának az éltető szelleme, azért mondhatta jellemzőleg Tserkaskij hereg: inkább egy atheista orthodox, mint egy hívő katolikus!

Egyébiránt a raszkólnak a keletkezése is egész jellegzetes orosz dolog volt, mert valóságos gyerekségek képezték ennek szülőanyját. Mikor Nikon, moszkvai pátriárcha a bibliafordításokon javításokat eszközölt s I. Péter megkezdte reformjait, sokan különváltak az anyaegyházról, az igaz hitet feltvén és Nagy Pétert antikrisztusnak tartván. Vítatkoztakafelett, vajjon két, vagy három újjal kell-e keresztest vetni, vajjon a liturgiában bizonyos helyeken kétszer, vagy háromszor kell-e Alleluját mondani, vajjon a Megváltó nevét Isszasz, vagy Iisszusznak kell-e írni stb. s ezek újabb szakadásokat okoztak az orosz egyházban, a schizma schizmát szülvén természetesen. Hozzájárult ehhez az a körülmény, hogy az új szövetség mindenütt olvasott könyv levén, Oroszországban az önkényes, öletszerű szöveg magyarázatok következtében annyi kisebb nagyobb sekta keletkezett, hogy maguk az oroszok is alig képesek mindazokat számon tartani. Mutatványul: önkínzók, öngyilkosok, korbácsolók (isteni tisztelet alkalmával magukat és másokat), fejevők (kik azonban papot, szentséget nem ismernek el), szundisták (általános emberi testvériség: racionalizmus, atheizmussal), menekülők (pézt kell gyűjteni, hogy a hivatalnokok zsarnokságától megválthassák magukat).

Vannak sokan (zarandoklók), akik minden

Család, házasság, társadalom, gyermeknevelés, birtokjog, kormányzat, politika, nemes és nem nemes közti különbség, öröm, ünnepek, tánc, kézipár, tűz ismerete, pipere iránti előszeretet, illatos, szeszes anyagok élvezése, erkölcsi érzet, vagyis a jó és rossz közti különbség, felsőbb lény tudata, halál utáni lét, közlést — mindezek ugyanannyi szeméi azon óriási lánecnak, melyek az emberi szellemet fejlődtségének legkülönbözőbb fokain is együvé tartozónak bizonyítják.

Megható és szomorú fejezete a könyvnek az, amely a természeti népek pusztulását és ennek okait rajzolja. Valósággal megdöbbenünk azon raffinált kegyetlenségek hallatára, melyekkel a fehérek színes embertársaikat céltudatosan kipusztítani törekedtek és törekzenek még ma is.

Nem indul-e meg minden érző szív egy fogollyá lett szemínél főnök ezen előadására.

„Egykor gyermek voltam s akkor a fehér embert csak messziről láttam. Láttam a fehér embert s azt mondták nekem hogy barátom. Nem bírtam rá előlni, amiként farkasra, medvére lőttem volna; s mégis ezek módjára támadott reám. Elvette lovamat, a marháimat, földjeimet. Barátomnak mondta magát. Sanyargatta feleségeinket, gyermekeinket, s földünkről kiparansolt bennünket. Mindemellét barátilag nyújtotta nekem kezét. Megragadtuk azt, de miközben tartottuk, a másik kézben kinygót szorongatott. Nyelve kétágú volt; hazudott

s megmárt bennünket. Csak kis darabkát kerestem e területekből, mely épen elég, hogy bevessem és rajta lakjam, a távol délen, oly helyen, hol enyémim hamvait eltemessem, de még ezt sem adták meg. Tört éreztem szívemben.”

A természeti népek szellemi képességeiről bemutatott kulturképek föltétlenül tiltakoznak minden olyan föltevés ellen, mintha a természeti népek szellemi tekintetben a fehérektől lényegesen különböznenek. Az emberi nem szellemi egysége elvitázhatalan. Még a műveltség s a szellemi fejlettség legalsó fokain is a szellem ép úgy nyilvánul, ép úgy működik, ép úgy emberi, mint bárhol a világon.

S a legtöbb vad nép oly képességeket tanusít, melyek méltán esodálkozásba ejtenek bennünket. Ha a színes és fehér ember közt szellemi különbségről lehet szó, úgy ez csak a szellemi fejlettség kisebb-nagyobb fokát illetheti, tehát csak épen olyan különbözés, mint minő a legcivilizáltabb fehér népek egyénei közt is található.

Ez az egységesség nemcsak a szellemi és erkölcsi élet fényoldalaira vonatkozik, hanem az árnyakra is.

Lubbock mondja, hogy az utazók semmi oly iszonyatos bünt vagy vétket nem hozhatnak fel, melynek párijára Európában is nem akadhatnánk. Szóval a természet embere tekintetben is egészen embernek valja magát. Benne is ugyanazon szellem él és működik, mint ben-

nünk, kik a kulturának legmagasabb fokán állunk.

Az egyes népek vallásos hitének ismertetéséből az is kiténik, hogy a szó közönséges értelmében vett vallástalan nép egyáltalában nem létezik. A vallás amiként kizárólagos, ép úgy általános java az emberiségnek. Az ember álljon bár a kulturának legalsóbb fokán, lakjék a földkerekség bármely részén, mindenütt érzi felsőbb lényektől való függését és külső eselekedetektől, vallásos gyakorlatok által törekszik mindenütt azokat maga iránt kegyessé tenni vagy azok haragját megengesztelni. Mindenütt hiszi, vagy legalább is sejtí a halál után való léte s azt olyannak tekintí, melyben a földi lét küzdelmei megszűnnek s reá jobb sors várakozik.

Renannak igaza van, midőn azt mondja, hogy a kultúra meghalhat, de a vallás nem hal meg soha. A vallási elem általánossága tehát újból s pedig föltétlenül megerősíti az emberi szellem egységét.

Ugyanezt bizonyítja a nyelv. Rokonsági kötelek uralkodik ugyanis a föld összes nyelvei között. A számos létező nyelv nem egyéb, mint egy ősi nyelvből különböző elváltozás, mely változás folyton-folyvást tart ma is az élő nyelvekben, amint azt mindenki megfigyelheti.

A könyv harmadik része erre a kérdésre felel meg: mennyi idő telt el az embernek a földön való első megjelenésétől kezdve? E kérdés eldöntésében a legnagyobb bizonytalanság uralkodik a tudomány világában.

társadalmi, politikai és egyházi szervezetet haszontalan dolgoknak tartanak: vannak igen sokan, akik a görög papokat vagy egyáltalán a pápi rendet nem ismerik el s lelküismereti vezérek öregeket, önsanyargató hülyéket fogadnak el; vannak akik az atyuska, a cáért való imádságot gonosz dolgoknak tartják, ismét olyanok is, akik Napoleont tisztelik s összejöveteleik alkalmával szobra előtt hajtogatják magukat.

A történetíró, Pogodin, aki egyike az orosz egyház legügyesebb apologetáinak, nyíltan megvallja, hogy ha a lelkiismereti szabadság életbe lép Oroszországban, a parasztság fele raskolnik, az értelmiség fele pedig katolikussá lenne. S akkor, midőn így állanak a dolgok s viszonyok, midőn Oroszország legmegbízhatóbb ismerősei a disszidensek számát 25—30 millióra teszik, a legújabb hivatalos orosz statisztika beszél nekünk mindössze 3.204.596 ó-hitűről és 8.135 más keresztényről. Valóban, mentita est iniquitas sibi és nagyon jól mondja a nagy szlavofil, Akszakoff: Ahol nincs belső, eleven egység, a külső érintetlenséget csak erőszak és csalás tarthatja fenn.

Az orosz egyházat, szerintük Krisztus igaz egyházát, szűkkeblű, nemzeti pártikularizmusuk értelmében az orosz állam fenntartó hatalmának kell tekintenünk. Így gyalazzák őket Krisztus vallásának katholicizmusát. Ha náluk a rothadó két nagy intézmény, egyház és állam, az erőszak durva kötelekével vannak egymáshoz erősítve, a kölcsönös megfertőzés vajjon mit fog eredményezni? . . .

Dr. Szilvek Lajos.

H I R E K.

Május elsején.

Ujra itt vagy hát gyöngyvirágnak, vig madárdalnak kedves hónapja.

E hónap első napján mindig meg szoktam járni az erdőt, a berket, a mezőket.

Miközben a buja füre leheverésze tele tül-

A geológusok természetesen maguknak vindikálják az igazságot s minduntalan a szentírással akarnak harcban állani, holott a szentírás semminemű bilincset nem tesz, semminemű meghatározott időkorlátot nem von a kronológiai kutatás és következmény elé.

Szerzőnek vizsgálatai nyomán e két eredményre jut: 1. Tekintettel a Szentírásra és Egyipton történetére, az emberi nemek korát, névszerint a vízözöntől Krisztusig terjedő kort, az általánosan elfogadottnál tettelesen hosszabbra kell tennünk. 2. Azonban tekintettel a földtan s az őskori embertan tényekre, nem szabad e kort mód fölött hosszúnak vagy tetszésünk szerint megnyújthatónak tartanunk.

A vízözöntől Krisztusig terjedő korra elegendés circa 6000 évet felvennünk, mely idő teljességgel elegendő mindannak megtörténésére, mit a Szentírás és őskori embertan az ember történelméről beszél.

E vázlatban akartuk megismertetni olvasóinkkal ezt a rendkívül érdekes, minden művelt ember figyelmére számítható népszerűen tudományos munkát, mely a serdültebb ifjúságnak is igen hasznos olvasmánya lehet.

Vajha olvasóink is annyi gyönyörűséget és élvezetet lelne benne, mint a mennyiben nekünk volt részünk átolvása közben.

—r.—r.

dóvel szívom be a tavasz mámoros illatát, lelkelem visszazúg az elmúlt időkbe, a boldog gyermekkorba.

S azon veszem észre magam, hogy a visszaemlékezés zsongó raja közben könyv rezdül pilláimon.

Talán az fáj, hogy nem tudom oly szabadon, oly vígan élvezni a természet szépségeit.

Nincs meg már a leleknek az a függetlensége, amely szükséges ehhez a fenséges élvezethez.

Az életnek nehéz gondolai olomsúllyal fekszik meg a lelkemet s nem engednek repülni, fel-fel a magasba.

S hol vagytok ti régi játszó társak, kikkel a természet nagy templomának lombátra alatt vad virágot szedtem, kocsorit kötöttem.

Bizonyára ti is érzitek, hogy elrepült az idő, vége a májusi poézisnek.

Vége . . . vége!

Május elseje nem a családok ünnepe többé! Az apa, az anya felhagyva munkájával, nem veszi maga mellé gyermekeit, hogy boldogan, kinn a zöldben költsek el ebédjüket, oszonnájukat.

A levegőben nem a zöld lombzúzó leng többé vig muzikaszó közepette.

Vérpiros zászló köré gyűl ezer meg ezer ember. Ordít, fenyeget, kér, követel, dühösködik. Valóban meghalt Pán!

Vége a poézisnek.

A nyomorult, a kétségbeesett élet elsöpörte. Sivár, rideg próza ült helyére.

Nem a zöldben pezsdül most az élet, hanem városok szűk falai, gyárak füstös kéményei közt zúgnak az „új apostolok”, az elégtelének, a küzdesben kifáradtak szóvivői.

És zúg az áradat, egy új szellemi mozgalom: a szocializmus, amely az ébredő tavasz legkedvesebb napját, május elsejét foglalta le magának ünnepnapul.

Mintha ezzel is azt akarta volna dokumentálni, hogy szakít minden tradícióval, szakít minden érzélgéssel.

Vége a szív uralmának, most a gyomor veszi át a vezető szerepet.

És ezzel a felemletes áramlattal nagyon is komolyan kell számot vetni. Számot kell hogy vessen vele az állam, az egyház. Ez hadat ízen mind a kettőnek. Együttessen kellene tehát el-lene küzdeniök. S mégis azt látjuk, hogy inkább távolodnak, szakadoznak egymástól.

Gátvetés nélkül századok munkájának gyümölesét fogja semmivé tenni.

Akkoron pedig hiába való lesz az romokon való könyhullatás, a késő bánat keseregése. Borzasztó azt még elképzelni is: Isten, haza, család nélkül lenni.

De felre ti sötét képek!

Kimegyek a zöldbe, gyermek leszek újra. Leteszem a gondot egy pár órára.

Bejárom az erdőt, a berket, a mezőt. Örvendezek neked gyöngyvirágos, madárdalos május.

Krix-Krax.

— **Fehérvásárnap** van ma. Emlékezetes ünnepe minden katolikusként. Ki ne emlékezne vissza arra a megható, boldog pillanatra, midőn tiszta, ártatlan lelekkel először vette magához az Úr szent testét? Eljövendő életünknek ez az első, legfontosabb, legmagasabb pillanata.

E nap különben nevét onnan kapta, hogy hajdan az őskeresztény korban, az újonnan megkereszteltet az a fehér ruhát, amelyet nagyszombatán a keresztség alkalmával kaptak, a husvét utáni első vasárnapon letették s egy

fehér viaszból készített s a pápától megszentelt „Agnus Dei“-t vagyis Isten bárányának képét függesztették nyakukba, hogy a keresztségben nyert ártalanságukra mindenkor visszaemlékezzenek. A misekezdet ezen szavaitól: „Quasi modo geniti“ — Quasi modo-nak is nevezi az egyház.

— **Özv. Majláth Györgyné** ő excellenciája, ki a téli hónapokat az idén is Gyulafehérvárt töltötte, főpásztorunk kíséretében f. hó 28-án a délelőtti gyorsvonattal Budapestre utazott. Távozásával a püspöki rezidenciában mindig egy nagy hézag marad, mert ezalatt szünetel az az iskola, melyben a palota lakói és vendégei minden nap fölséges oktatást nyernek arról, — minő legyen egy anya és gyermek közti viszony.

— **Püspök urunk** püspökké szentelésének évfordulója május 1-én van. Ez alkalmából a székesegyházban hálaadó istentisztelet lesz. Mi is kérjük a jó Istent, hogy kegyes főpásztorunkat testi-lelki épségben még soká-soká tartsa meg egyházmegyénk számára.

— **Püspök úr ő méltósága** Budapestről május 4-én jön le Kolozsvárra: május 5-én elnökölni fog az Igazgatótanács ülésén, 6-án Maros-Vásárhelyre utazik, hogy megkezdje tavaszi bérmutját a kanonika vizitációkkal együtt a következő sorrendben: Május 7. Marosvásárhely, 14. Kézdivásárhely, 17. Kászon-Jakabfalva, 18—19. Nagykászon, 20—21. Kászon-Ujfalu, 22. Csik-Kozmás, 23. Lázárfalva, 24. Tusnád, 25. Uj-Tusnád, 26. Verebes, 27. Csik-Csatószeg, 28. Csik-Szent-Simon, 29. Csik-Szent-Inre, 31. Csik-Szent-Király, Junius 1—2. Csik-Szent-Márton, 3—4. Csik-Szent-György, 5—6. Csik-Menaság, 7. Csik-Mindszent, 8. Csik-Szent-Lélek, 10—11. Csik-Somlyó, 12. Csikszereda, 14—15. Székelyudvarhely, 18. Kolozsvár.

— **Püspök urunk** V. számú körlevelében felhívja papjait, hogy az ország hercegprímása, az esztergomi bíboros érsek úr ő eminenciájának félszázados pápi jubileuma alkalmával, május 28-án, a vasárnapi szentmise után az ország legelső egyházfejedelméért a néppel együtt közösen imádkozzanak.

Együttal közli a legújabb kongregáció határozatot, mely megengedi annak a régi egyházmegyei és hazai szokásnak fenntartását, hogy adventi időben a „Rorate“ kezdetű hajnali misék mondassanak, még pedig az eddigi gyakorlat szerint az énekes misét glóriával, kredoval és egy orációval, a esendes misét pedig glória és kredo nélkül a megfelelő kommemorációkkal, kivéve a szombatokat, mikor glória is mondandó.

— **Hatvan éves pápi jubileum.** Egyházmegyénk nesztora Andrási Sándor alesp., nyugalmazott plebános f. hó 23-án ünnepelte áldozópapságának 60 éves évfordulóját Kőszvényesremetén. Egész életében a visszavonuló szerénység jellemezte őt s e tulajdonságának megfelelőleg ezúttal is az Istentől kiváltságképpen nyert jubileumán teljes csendben óhajtott az Úr

oltáránál halát adni. Paptársai és hívei rábeszélésére azonban magára vállalta a husvét első napján tartott ünnepi szent mise elvégzését, melynek utána Pap János helybeli plebános lépett a szószékre s ünnepi beszédébe szöve méltatta az öreg úr szép és érdemekben gazdag pályáját. Mint plebános 50 évig sáfárolt lelkiismeretesen az Úr szőlőjében.

Életének minden percét közzvényesi híveit akarta áldozni, de végre az aggkorral járó kimerültség legyőzte akaraterjét s kénytelen volt ezelőtt tíz évvel nyugalomba vonulni. Ez idő óta jól érzi magát, csak amint szokta mondani: Spiritus quidem promptus est, caro autem est infirma.

Testi gyengeségének ellenére is szorgalmasan végzi napi szent miséjét — ámbár 83 év terhe nehezdedik vállaira. — hogy mindennap a legfelségesebb áldozat bemutatásával lerója halálját a Mindenthatónak. Jubileumi örömnépe után folyton mondogatja: Nunc dimittis servum tuum Domine —, de mi szívünk mélyéből kívánjuk, hogy a jó Isten tartsa őt meg még továbbra is, hogy elő példája legyen az istenes élet, a nemes egyszerűség áldásainak s hogy buzgóságával irányítsa a híveket az élet nehézségeinek türelmes elviselésére!

— **Himen.** Lobenschuss József marosvásárhelyi mérnök, egyházi építkező f. é. április hó 25-én váltott jegyet Segesvárt Kiss Rózsika kisasszonnyal, Kiss János p. ü. ig. helyettes és egyh. tanácsos leányával.

— **Nogely István** a kath. pedagógia és irodalom nagyképzettségű és ritka munkásságú bajnoka, akit csak nem régiben íktattak be nagyváradi kanonoki stallumába, ápr. 27-én reggel Budapesten a Herzl-féle szanatóriumban elhunyt. Súlyos bajában sikeresen operáltak ugyan, de baja tüdőgyuladással komplikálódván, elgyengült szervezete nem tudott ellenállni a kórnak.

Mint a nagyváradi r. k. tanítóképzőnek igazgatója rendkívüli munkásságot fejtett ki. Különösen ismertek nevét a Katholikus Hírtérjesztés Lapjai című folyóirat után, melyet 1881-ben ő alapított és szerkesztett haláláig.

Ez a tanulmányos és nagyon érdekes folyóirat páratlanul állott hazánkban, mint a messze távoli tengeren túli missziók közlönye. Kiváló misszionáriusok leírásait, etnográfikus rajzait közölte sikerült illusztrációk kíséretében.

E lap hasábjain olyan misszionáriusok nevével találkozunk, mint Úrge Ignác, Zimmermann, Menyhárt stb. A lap kiváló cikkeit a földrajzi társulatok állandó érdeklődése kísérte. A lyoni missziótársulatnak, mely az egész keleti missziót ellátja, Nogely I. volt magyarországi megbízottja.

A folyóirat mellett külön munkák sorozatában Képes Missziókönyvtár címen is igyekezett a missziók ügye és munkája iránti érdeklődést fentartani és terjeszteni.

Ezenkívül *Idegen Országok és népek* című munkából is adott ki több kötetet, melyek különösen az afrikai néprajzhoz nyújtották bő és érdekes adalékokat.

Nogely István 1839-ben született a pozsonmegyei Rétén. Középkorait Pozsonyban és

Nagyszombatban végezte. 1859-ben belépett a nagyváradi szemmináriumba. 1864-ben szentelték áldozópappá. Egy évig volt segédlelkész, amikor a váradi Szent József főnövelő intézet tanulmányi felügyelőjévé nevezték ki. 1869-ben pedig képzőintézeti tanárrá. Több mint harminc esztendősen tanári pályáján egész generációt nevelt. Szerény munkás volt, aki nem várt kitüntetést és hosszú, jeles működésének jutalmaképpen a díszes kanonoki méltóságot is már csak öreg korában kapta, hatvanöt éves korában. Önzetlen munkásságának jutalmát csak a saját lelkiismeretében kereste

— **Botrány.** Segesvári levelezőnk írja a következő eléggé el nem ítéhető esetet: A segesvári hitközségnek nagyszombatban tartott feltámadási ünnepén történt a következő dolog. N. N. (a nevet is megírták nekünk, de ezúttal még ki nem tesszük, várjuk az elégtételt) a Marosvásárhelyen állomásozó 64. gyalogezred főhadnagya szembejött a lassan előrehaladó processzióval, mitem törődve a hívek buzgóságával, énekeivel, zászlókkal, útát tört magának a hívek között és speciális vakmerőséggel tartott az Oltárszentséget vivő pap elé. Az Oltárszentség előtt két lépéssel figyelmeztette az asszisztáló lelkész a főhadnagy urat: „Az Istenért főhadnagy úr! az Oltárszentséget viszik!” Erre a főhadnagy úr áttörve a sort, balatartott, a felszólításra tisztelgett ugyan, de eljárásával megbotrányozta az ezreket meghaladó hívő seereget.

Vajjon mit szólna ehhez a viselkedéshez ő felsége, a koronás magyar király, akinek a főhadnagy úr kardbojját viseli, s aki pedig földetlen fővel követe a legszentebb Oltárszentséget?

Tudósítónk értesítése szerint maguk a megbotrányozott hívek kérték fel plebánusokat, hogy az esetet a katonai illetékes hatóságnál fejlejtessék.

— **Galgóczy tábornagy megmentés protestáns.** Egy fővárosi napilap, melynek címét egy idő óta elvből nem írjuk le, s amely minden alkalmat felhasznál arra, hogy a becsületes lörekvéseket ráfogásaival, hazugságaival már eleve tönkresilányítsa, rendszeresen nagy lelkigyönyörűséggel utazik a koalícióra is. Április 23-iki számában például azt a fenomenális hazugságot találja fel jámbor olvasóink, hogy a koalíció újjában azért kapta elő munusnak Galgóczyt, mert ő protestáns s mert a koalíció azt tüzte feladatául, hogy Tiszától kezdve minden protestáns előkelőséget lejárasson.

Hogy a koalíciónak sokkal magasabb feladatai vannak ennél, azt nemcsak minden józanul gondolkodó magyar hazafi tudja, hanem az a Sepsiszentgyörgyről, illetékes kézből kapott értesülésünk is bizonyítja, hogy a Galgóczy-család katolikus s maga a tábornagy is katolikus. Sepsiszentgyörgyön kath. szülőktől született, ott is kereszteltetett s anyakönyveltetett. A koalíció tehát nem azért állította fel munusnak, mert protestáns, hanem bizonyára más okból.

— **Megható eset** történt éppen a husvét ünnepek alatt Eszéken. Gillming Miksa főhadnagy régóta szerelmes volt egy katonatiszt árva leányába. A kaució hiánya azonban áthághatatlann akadályt gördített a két szerelmes házasság elé. Hiába kért engedélyt a vőlegény ő felségétől a kaució nélkül való házassággötésre. Valóságos betege lett ennek a gyötrelmeknek a szegény katonatiszt. Súlyos betegségében ismét kérést nyújtott be. Nagyon megható szavakkal írhatta meg ezt az utolsó kérést, mert ő felsége távirati úton adta meg az engedélyt, mely azonban már halálos kórágyn találta a szerel-

mes főhadnagyt. A katonai lelkész ilyen állapotban adta össze menyasszonyával. Három napra reá a sokat szenvedett ember elhunyt. Grauner Antonia, a százados árvája, így lett olyan hamarosan özvegy.

— **Az Alsófehérmegyei róm. kath. tanítóegyesület** 1905. május hó 11-én Boiczán (Déva mellett) a róm. kath. iskolában Tavaszi gyűlést tart, a következő tárgysorozattal: 1. 8 órakor istentisztelet. 2. Gyakorlati tanítás órarend szerint a fiú és leányiskolában. Tartják az illet tanítók. 3. Elnöki megnyitó. 4. Az őszi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 5. „A rómaiak bányászata Erdélyben.“ Felolvassa Cserni Béla dr. 6. A gyakorlati tanítások megbeszélése. 7. Jelentés a pályatételekről. 8. Az „Erdélyi róm. kath. Tanítóegyesületek Szövettségének“ átirata. 9. A jövő gyűlés helyének és tárgyainak meghatározása. Esetleges indítványok. Jegyzet: A gyűlés tagjai a közebéd után szakzszerű vezetés alatt egyik aranybányát tekintik meg.

— **A káson-alesiki r. kath. tanítói járáskör** f. évi május hó 8-án Csik-Csatözegen az elemi iskola helyiségében szokásos tavaszi gyűlést tart a következő tárgysorozattal: D. e. 9 órakor a helybeli templomban: „Veni Sancte“ (Antiphona). Ezután a II. ünnepélyes chorál mise, Credo II. a „Sursum Corda“-ból. Offertoriumra betét: „Ave mundi spes Maria“ quartet s végül „Tantum ergo“ 2. Fel 10 órától kezdődőleg rendes tanítást tartanak: Bara Gyula és Tódor István tanítók az órarendben előirt osztályban és tantárgyból. 3. Elnöki megnyitó beszéd. 4. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 5. A tanítások bírálat. 6. Alkoholelmentes felolvasást tart Szabo István tagtárs. 7. A Kersch-féle „Sursum corda“-énekes könyvet ismerteti Kászoni János tagtárs. 8. Az Erd. R. Kath. Tanítóegyesületek Szövetsége t. elnöksége átiratának tárgyalása. 9. Elnöki jelentés. 10. Jövő gyűlés helyének és tárgysorozatának megállapítása. 11. Indítványok. Végül: 12. Rövid tanácskozás a méhészetről.

— **Köszönet.** A szovátai r. k. hitközség nevében Gazda Dénes ottani lelkész hálás köszönetet nyilvánítja ifj. Óriás György és neje gyfhehárvári lakosoknak azért, hogy a szovátai templom részére 2 pár esinos ámpolnát és tálcaát, egy értékes oltárkönyvtartót, egy gyönyörű szép és igen becses szöszeftakarót és 14 drb. díszes kétágú fali gyertyatartót ajándékoztak.

— **Kiss szereneseje nagy!** A magy. kir. osztálysorsjáték keddi befejező húzásán a 600,000 koronás jutalmat és az 5000 koronás főnyereményt a 82621 számú 4/4-ben eladott sorsjeggyel ismét a hírneves Kiss Károly és Társa bankháza Bpest., VII., Erzsébet-körút 19. szerenese vevői nyerték, hol immár harmadszor nyerték meg a 600,000 koronás jutalom-nyereményt.

A népiskolai ifjusági könyvtárak.

Még gyerek koromban hallottam egy tanáromtól, ki a gimnáziumi kölesönkönyvtárt kezelte, hogy mikép és miért történik a tankönyvek oly gyors indokolatlan változtatása. Egy ember, lett legyen az bár zsidó, ha a miniszteriumban pártfogója van, komponál egy könyvet, kinyeri reá a jóváhagyást és azután a rendeletet, hogy ezt kell használni. Meggazdagodik egy kompilációból. Csak másolt. Ezt az egyet tekintették a hatalmasok és nem a megkárosított 100.000 szűlöt.

Azt is rég hallogatom, hogy nálunk a liberálistáknak nem utolsó bűne, hogy bármelyik miniszter úr fejében, ha megszülemlik egy eso-

dabogár, azt az országra reátukmálja. Legtöbbször a csodabogár erővel születik, meg kell születnie, mert a miniszter úr kenyeret, ha csak ez volna, még jó lenne, de vagyon akaregységeknek adni. Ezért még törvény is gyártódik elég. Pl. a tanfelügyelőkre vonatkozó, a székely mentés stb.

Ilyen egy rendelet az elemi iskolai ifjúsági könyvtárak felállítására vonatkozó is. Valjon nem valami zsidó kompilátorok és könyvkiadók meghodgoltása-e in ultima analisi ennek az oka? Mert a hány iskolája van az országnak, annyit 130 korona minimális összeg, bárhonnan folyjon be az, azoknak a könyvkiadóknak, együtt akkora rettenetes vagyon képez, hogy nemzedékről-nemzedékre boldogok lesznek vele az illetők. Szóval: községek, hitközségek, iskolai pénztárak, maga a kinstár jó összeggel szegényedik ez által, mert hiszen kötelező a rendelet, még a hol nincsen pénz, ott is: és jogos lehet most a kérdés, hogy az utána következők haszon fog-e arányban állani ezzel a nagy kiadással? Én az elemi iskolákra nézve bátran kimondom és állítani merem, hogy nem kell a falusi gyermeknek olvasás! A mikor a hó miatt kiűn nem ültet, akkor tanul. De sem őszön, sem tavaszon nem igen lehet bár a lecke megtanulására reászorítani. Tankönyveit 99% egy év alatt teljesen tönkretette. Főlöleges, illetve nem főlöleges, de rendkívüli dolgot olvas az ilyen? 99% bizonyosan nem. Kérdés még sok helyen az is: tud-e értelmesen olvasni. Ne ütközzék meg ezen senki, mert az életből beszélnek. A városi elemista pedig a mama, vagy a nénye regényét lesi és burja, ha teheti, mert az már képes és esiklandós is. Miért kell tehát nagy költséssel azokat a könyvtárakat felállítani? A mely könyvek e célra kiszemeltettek, azoknak fele a kritikát ki sem állja, a mint olvastam. E rendelet eredménye ilyenformán: először a nagy költség, kiadás; másodsor 1—2 év alatt egy székény rongy, (a könyvek egy részének jó volt, hogy ronggyá lett), 3-szor egy cég meggazdagodása. Reális eredmény éppen semmi. Nem lehetne pótolni azon iskolai könyvekkel, miket tankönyvül használnak? És ha nem is, de azért az 1. legfeljebb 5%-ért, a melyik olvasna, kár az országot szegényíteni és a kiadókat boldogítani.

Valjon miért is született ez a miniszteri csodabogár? Mert falukon igazán semmi értelme nem lesz. A Szent-István-társulat népiratkái többet érnek minden ilyen könyvtárnál.

Valjon a Kersch Sursum cordája nem jár-e éppen így? Szeretnek arról is szakszerű bírálatot olvasni. Latinul kell énekelni és magyarul is énekel. A mit újat ad, olesőbb és kisebb könyvben is adhatta volna. Ő elérte célját. Valjon a valódi Gregorian ének van-e benne? De hát már megvettük és szeretném a néhol elszalasztott őszinte véleményeket összegezve látni róla. Az erdélyi tanítószövetkezet nem adhatna ki egy szakszerű bírálatot róla? Az eredmény majd?!

P.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* „Salve Regina” Elmékedések a Magyarország Királynéja kezdetű régi antifona nyomán. Irta: Sánta Imre főispáni titkár Nyitrán; az esztergomi-főegyházmezei hatóság jóváhagyásával. Lapunk egyik számában érdem szerint már előnyösen méltatott ezen hitéleti terméket újból a legmelegebben ajánljuk a közeledő májusi időszak alkalmából a főtiszt. papság és a művelt világi katolikusok figyelmébe. A kedves tárgyú kis mű ára kötve 2 korona, füve 2 kor. 50 fillér, tanulóknak és iskoláknak lényeges ked-

vezmény. Kapható: Budapesten a Szent-István-Társulatnál (IV. Kecskeméti-utca 2.) és Nyitrán Huszár István könyvkereskedésében.

* *Megjelent a „Havi Közöny” az elméleti és gyakorlati lelképásztorkodás köreiből.* XXVIII. évf. áprilisi füzeté, melynek. — mint a kiváló szakközöny füzetének mindenkor, — most is gazdag és érdekes tartalma a következő: Boltzár József, érseki helynök körlevelé Vasváry Kolos, bíboros hercegprímás aranymisejének megünnepléséről. Irányítók: fejtegetések: Hanuy F. dr. A papság jelentősége korunkban. — Kovács S. dr. A papság részvétele a közeletheben. — Schermann E. dr. A misézési kötelezettség. — Ham A. dr. A precedenciáról. — Tower V. A népiskolák számára írt gyónótiúkról. Anyakönyvi ügyek (Dr. G. A.): 6. Reversalis a házasság megkötése után. — Külföldön polgári házasságot kötött felek egyházi megáldása. — 7. Ritusváltoztatás. Liturgikus apróságok (Tov): IX. A májusi ájtatosságról. — X. Érvényes volt-e a keresztység? Főpásztori körlevelék. (M. J.) Rendeletek: Decretum super Oratoris Semipublicis. — Indulgentiae largiuntur oblationem initio missae recitantibus. — Községi pótdadó a r. kath. templom- és miscalapítványok terhére. — Községi segély a felekezeti iskoláknak. — Miniszteri rendelet a portamentesség ügyében. Vegyesek: 23. XIII. Leo pápa szobra. — 24. Viaszgyertyáinkról. — 25. Papok védelme. — 26. Érdekes ítélet postajövedéki kihágási ügyben. — 27. A kiváltságos éjszterei rend 1904—1905. névtára. — 28. Kérelem a Főtisztelendő Papsághoz. — 29. Az új keresztnevezet. Irtdalom: Dr. Hefe — Dr. Knöpfler. A Kath. Egyháztörténet tankönyve. — Keményffy K. D. A modern keresztény politika érvényesülésének akadályai. — Bangha B., S. J. Modern vallásfogalmak. — Fr. Leo. A tökéleteség útja. — Wolkenberg A. dr. Gyászbeszéd néhai Meszlényi Gyula szatmári püspök emlékére. — Libententionum. Katholikus hírlapok és folyóiratok: 9. Hittudományi Folyóirat. — 10. Bölesei Folyóirat. — 11. Hítszónoklati Folyóirat. Bázár Gyula zeneművei. — Kérem. Személyzeti hírek: Az esztergomi, egrői és kalocsai érseki, a besztterebányai, esenádi, erdélyi, győri, nagyváradi lat. szert., pécsi, roznyói, váci és veszprémi püspöki megyékből. Katholikus krónika. Tárea: Cseh L.: A renaissance Itáliában. — Dragóner B.: Mikor és hogyan választották régente Kassa sz. kir. város bíráját? Beérkezett előfizetések. Hirdetések. A „Havi Közöny” szerkesztőkiadója Patzner István, szentszéki ülnök, temesvár-gyárvaros plebános. Előfizetési ára egész évre 10 korona. — Megrendelhető a szerkesztőkiadó: Patzner István plebános címén (Temesvár-Gyárvaros, róm. kath. plebánia).

CSARNOK.

Iparunk és kereskedelmünk a XVI. és XVII. században.

(Folytatás.)

Szapolyai idejében a törökkel is folyt a kereskedés. A törökök Buda, Szeged, Kecskemét piacára különöleg keleti szőnyegeket, selymet, szőr és gyapott szöveteket és gyarmatárúkat szállítottak. De később, mivel a török az ország felsőbb részeit is folyton haborgatta, majdnem minden közlekedés megszűnt a magyar és török között.

Erdély kereskedelme ebben a korban új utakat nem tört, de abban előnyösen különbözött az anyaország kereskedelmétől, hogy leg-
alább nagyobb biztosságnak örvendhetett. Erdély-

ben aránylag nyugodt viszonyok voltak, egyes korszakokban meg éppen erős kezű fejedelmek uralkodtak, kik az ipar és kereskedés ügyét szívóknak viselik. A kereskedés tárgyát főképp a belföldi készítmények, nyers termények és csak külföldön készített árucikkek teszik. A belföldi készítményeknek különösen a belföldi piacot igényeznek kivált az iparosok megtartani s ha előfordul egyes esetekben, hogy olyan iparcikk kerül be idegenből, melyet az országbeli iparosok előállítanak, panaszukkal azonnal a fejedelemehez fordulnak, hogy kiváltságaik erejét biztosítsa. Idegen kalmárnak Kolozsvárt lakatos művet árulni nem szabad. (II. 533.) A városok különféle kiváltságokra igyekeznek szert tenni, hogy a különféle zaklatásoktól mentve legyenek. Így a kolozsváriak 1606-ban máj. 17-én a fejedelemtől védelmet nyerne, mely biztosítja nekik, hogy mikor az országban kereskedés végett szerte járnak, senki törvény elé ne állhassa, javaikat le ne tartóztassa még saját adóssági követeléséért se, hanem ha valakinek velük szemben követése van, keressék meg őket törvény útján, saját bírók előtt és törvénysekükön. (Jakab E. Kolozsv. tört. (II. 441. l.) Különösen az árumegállító jog az, melyre az erdélyi városok törekednek. Brassó a lengyel és posztókereskedőkkel szemben már 1369-ben árumegállító jogot nyert, a mely később az Oláhországgal való forgalomra is kiterjedt. Ilyen árumegállító joga van ebben az időben Szebennek és Besztterecnek is.

A nyers termények adás-vevésében a fejedelemség politikájában az az elv érvényesül, hogy csak az juthasson ki az országból, amit nélkülözni lehet. Ezért találjuk az országgyűlési végzéseiben oly gyakoriaknak a megmegújuló tilalmakat, melyek egyes cikkek kivételét eltiltják vagy csak annyiban engedik meg, a mennyiben a belföldi szükségletre főlölegesenek bizonyulnak.

A nyers termények közül hol egyiknek, hol másikkal kivételé folyvást is tartott. Erdély lakosai közül kivált a szászok folytatták ezen kereskedést. A nyers termények árvala Nyugatnak finomabb, nálunk első nem állított iparcikkait vagy a velencei kereskedés révén szállított fűszereket szállítanak ide. De folyt a kereskedés Lengyelországgal, Velencével és Konstantinápolyal is. (Jakab E. Kolozsvár tört. II. 550. l.) „A hazai ipar eszesemő korára, de a társadalom jólétére enged következtetést (pl.) Kolozsvárnak a kelet és nyugat legdrágább gyári árucikkeivel nagyban folytatott kereskedése: hogy férfi- és nőruhánál gránátot, skarlátot, purgamált és karasiát hallunk emlegetni, a posztók közül a hazában készült iglói, fejevári, brassai, a külföldiek közül angol, olasz, leMBERGI, boroszlói, troppau, ulmi, eszterkes gyártmányt kedvelték; a selyem és bársony áruvilágból mindenféle színű aranyos, dupla és tarka bársony, kamuka, atlat, tafata, tibet és bíbor, karnas és török selyemszövetek, a vásznak közül erdélyi, bártfai, lengyel, török színes, zöld, tarka, sima és fodor, brusszai bagazia, sáhos gyolcs; a fűszerek csaknem egész természetű országa kereskedés tárgya volt. Meglepő szédagságával és új voltával a ferfi és nővilág ruházata; a nestes suba és süveg, róka és tengeri nyúl malos gerezna, mente, köpeny, palást. Pazar bőségre mutat a lőszerszámok nagy száma és fenyző kiállítása.” (Jakab E. Kolozsvár tört. II. 551.) Bethlen G. e külső kereskedés előmozdítására a kolozsváriaknak megengedi, hogy az országban akadálytalanul ezer ökröt vehessenek és oda hajthassák a hova akarják s árval az országba kereskedelmi cikkeket hozzanak; de csak olyanok élhessenek ezen kedvezményel,

kik az országba a legszükségesebb árukat hozzák u. m.: posztót, selymet, arany fonalat, prémét, papírt és gyolcsot s más oly szükségesekeket, melyek az ország árszabályzatában benne vannak. (Jakab E. Kolozsvár tört. II. 554. l.)

A kolozsvári kereskedőtől maga is rendelt 1616-ban arany trémeket és arany fonalat, bagaria bőrt, 1628-ban álarcoakat, struc tollat. De természetesen a helyi piac és készletek nem mindig tudták kielégíteni az igényeket, nem kivált a fejedelmi udvar igényeit, úgy, hogy Bethlen küldöttei keleti és nyugati Európa leghíresebb piacait keresik fel drága butorok, pompás hintók, nagy értékű ékszerek, finom selyem és bársony szövetek, kárpitok, de kivált különleges élelmi cikkek, eszemégek és híres külföldi borok beszer-

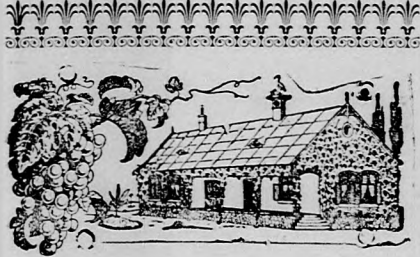
zése végett. (Már azon időben aránylag tetemes összeg vándorolt ki minden esztendőben a fejedelmi udvartartás legkülönbözőbb szükségleteire s Bethlen asztalán távoli, sőt tengeren túli országok minden terméke, fűszer, hal, befőtt vagy cukros gyümölcs s más élvezeti cikk fogyasztott. Acsády: Bethlen G. udvartartása, Gindely: Bethlen élete c. művében 244. l.) Hasonlót mondhattunk I. és II. R. udvartartásáról is.

De nemcsak a fejedelem és előkelő világ szerette a szépet és jót, hanem a nép, a polgári rend is, úgyannyira, hogy néhol a fényűzést városi szabályrendeletekkel korlátozták (így pl. Kolozsvárt) s ha valaki állásához nem illőleg ruházkodott, az utcán letépték róla az őt meg nem illető ruhát. A hitelezés is divatozott, nem

egy jönevű asszonyságnak hitelkérő cédulája maradt fenn. Egyik ilyen érdekes levelecske így szól: „Adjon az Laci fiannak jó dolmánnak, arra gombot, sinórt, pamutot vagy eszínvot, az láncának öt ingire patyolatot, az Lacinak jó dolmányának valót, gombokat, sinórt, az láncának két ingvállra valót, ugyan neki eszímát, fekete selymet, fehér selymet, egy konc papírost, egy füzönek valót az lányának, egy kordovánt, egy selyem karmantyút, egy ingvállnak valót magamnak.” De érdekesebbé teszi a kereskedőnek a megjegyzése: „Egy polturát sem fizetett benne.”

(Vége köv.)

Péter János dr.

Szőlőlugast

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld- és homoktalajon.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legesekélyebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek stb. a legreमेkebb díszé, anélkül, hogy legkevesebb helyet is elfoglalna az egyebre használható részekből. Ez a legháladosabb gyümölcs, mert minden évben terem.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas (bár mind kuszó természetű), mert nagyobb része ha megnő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugasnak alkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész szőlőérés idején a legkitünőbb mustalával és más édes szőlőkkel.

A fajok ismertetésére vonatkozó színes fénynyomatu katalógus bárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja. Borfajú szőlőoltványok is még nagy mennyiségben kaphatók leszállított áron. Borok esaládi fogyasztásra 50 l. és feljebb olesó árban és „Delaware” sima, ültetéshez és ebből borminta.

Érmelleki első szőlőoltványtelep Nagy-Kágya, Biharmegye.

Képviselőtet vállal **==**
szalámi és hentes-árakban
 jól bevezetett zsiradékáru-ügynökség
A. SCHANIL, Wien, XVII. Hauptstr. 67.

Nyavalyatörés!
 Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabad. Hattyú gyógyszerár által Majna Frankfurt.

A kinek

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve,
zene eszköze, festménye, régi könyve,
olajfestésű képje, szobra,
fegyvere, régi pénze, ékszere, butora,
háztartási, gazdasági és más eszköze
 van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS**-ben, mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség körében igen nagy számban forog közközen.

Értesítés.

Hivatkozással a magas püspöki körrendeletre, teljes tisztelettel értesítem a főtdő és nt. plebános és lelkész urakat, hogy a kiváló gondossággal készült és illetékes szakértő által gondosan átvizsgált

intentiós könyvek készen vannak

és a tisztelt megrendelő uraknak 1 kor. 60 fillér ellenében postafordultával fogom megküldeni.

Kiváló tisztelettel

Papp György könyvnyomdája.

Sürgöny: Blaskovits Sokszorosán kitüntetve.

TEMLOM FESTÉS.

Első országos művészeti és iparművészeti intézet. Alapított 1887-ben

Olajba oltárkép

magas centim.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök beese van és egyszersmind szobadisz, továbbá előnyös nász-, név- és születésnap, vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéknak szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabl. kivitelben készítem e

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150
	18	25	40	55	95	120	180

Poichromozott fa-szobrok, aranyozott szellel

magas centim.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak biboros hereceprimás úr ő eminenciája 67.898. szám alatt és Tolna Festetiech Tazsiló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ő nagyméltósága Császka Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű áldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem

Templomfestés stíluszerint, gipsz-márvány (stucco), kereszték aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bámulatos olcsón.** Szegényebb egyházaknak 25% engedmény! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

A Dr. SCHMIDT fő-törzs és tisztji-orvos-feje

FÜLOLAJ

gyógyít idős zakos süketseget, fulfájást, ful- és nagyothallást, még idült esetekben is. Egyedül kapható üvege 2 frt a Dr. ROTCSHNEK EMIL gyógyszerárában. DEBRECZEN.

Egészen ingyen

zománczozott edényt nem kapnak sehol, de 6 főzőlabost és 6 főzőfazekot különféle nagyságban 12 darabot 1 frt. 75 kr.-ért én szállíthatok. Ingyen esomagolás utánvetel mellett.

A többi tárgyak feltűnő olcsó árban.

— Árjegyzéket ingyen küldök. —

Kohn, gyáriraktáros, Budapest. VI. ker., Csengeri-utca 51.

Hirdetések jutányos árban felvételnek e lap kiadóhivatalában.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

PÉCSETT.

Alapított 1867.

Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitűnő hangú és erős szerkezetű **crescendo orgonáinkat**. — Különösen a legújabb **légnymatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és regisztrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nines befolyással reájuk.

Legjobban bizonyítja műveink jóságát, hogy üzletünkben 450-nél több **uj orgona mű** került ki.

Raktáron kitűnő hangú **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindenmü **javitásokat, hangolásokat** és **átépítéseket** olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Európa szálloda Gyulafehérvárt.

Teljesen átalakítva és renoválva.

Elsőrangú szálloda minden kényelemmel berendezett 30 szobával.

Mérsékelt árak. ☺ Villamos világítás. ☺ Fürdő.
Telefon. ☺ Társas kocsik. ☺ Kitűnő konyha. ☺ Valódi borok.
Kőbányai sör. ☺ Előzékeny és figyelmes kiszolgálás.

Haas Vilmos, szállodás.